

דבר העורכת

לאחרונה אנשים מברכים זה את זה ב'בוקר חדש' כי בחודשים האחרונים הבקרים אינם מקפידים על היות טוב, ומלחמה זה אירוע שאי אפשר להתעלם מקיומו. אפשר מדי פעם להסיח את הדעת, וברוח זו אני מזמינה אתכם לעיין בכתב העת. בתת־קרקע של חלק מהכתבות בגיליון יש נושאים שיכולים להציף מחשבות שמתקשרות למצב העכשווי בארץ. זה מצריך להפוך בכתבה, להרהר בה מכיוונים שונים, לחזור למילים ו/או לתכנים דרך פשפש אחר. כהרגלי אני ממליצה על קריאה מדופדפת, מימין לשמאל, משמאל לימין, ואפשר גם ללא סדר כי בתת־קרקע המחילות מחוברות. הכתבה על גביע פיתגורס, שהוא חפץ פעלול שמושתת על חוק פיזיקלי, מובאת בסוף הגיליון. היא כוללת שפע מידע על החפץ וגם הוראות מנחות ליצירה שלו. יש הסבורים שנוצר כדי לחנך שתיינים לצריכה מתונה של יין, כך שהגרונים שימלאו את הכוס יתר על המידה וישארו עם כוס ריקה ורטובים. אם נחפש פירושים נוספים למילה פעלול, נגלה שזו עשויה להיות מניפולציה בימתית שמטרתה להשפיע על המציאותיות של הקטע המוצג. אפשר לתאר את כוונת המעשה כפעולה ערמומית ומתוחכמת שאינה צפויה, כזו שחווינו באוקטובר.

הגר המופיעה בכתבה 'אותה אחת אבל אחרת' מיוצגת כשתי דמויות שונות בצורתן ובאופיין, אף כי שתיהן נעשו מחומרים קרמיים. שלום חנוך כתב מילים ומנגינה לשיר הגר, ניתן לזהות בתוכן השיר נימה פמיניסטית ואולי גם אמירה פוליטית. ביני לבני המאה ה־21.

שחור ולבן / מלחמה ושלום

האם הבידול המוחלט חיוני תמיד כדי לקיים שגרה ברוכה.

טליה טוקטלי

יוני 2024

תוכן העניינים

4	טליה טוקטלי — חפץ לך מכורתי / אותה אחת אבל אחרת המרוץ לקאנון: מאמר 12	44	מיכל ניב — COMMON GROUNDS הטריאנלה ההודית השנייה לקרמיקה נקודת מפגש
8	רחל ששפורטה — ככה אומרים שלום? כוכבית בן עזרא גולדנברג ביקורי תערוכות	49	מוניקה הדרי — 2024 - 1933
14	טל פרנקל אלרואי — פואטיקה של ניתוקחיבור ביצירתה של חנה רוטשילד ביקורי תערוכות	50	שלומי איגר — סוכנים כפולים: בעקבות התערוכה 'זיכרון צעצועים' של נדיה גורנשטיין ביקורי תערוכות
19	אנה כרמי — מאפרת	56	אורי קוטלר — קדושה ויצירה על ההר נקודת מפגש
22	צוללת קול קורא שחור לבן	60	אנה כרמי — חזרה גנרלית: ששה אוקון ובוריס כץ ביקורי תערוכות
36	ניר הרמט — מגדלי הזמן סטי כהן-פפר ביקורי תערוכות	66	דורית בן טוב — בור ללא תחתית סביבה ואיכות
38	שיר עבודה: יאיר טלמור הדהוד	70	יבגניה קירשטיין — רסטורציה טכנולוגיה
40	יובל עציוני — ציפיות מפריחה באדום ושחור - שלומית לזר נקודת מפגש	73	מיכל ברקוביץ — גביע פיתגורס - פילוסופיה, פיזיקה והומור במדריך לשתיה במידה הראויה טכנולוגיה

1280°C

כתב עת לתרבות חומרית

גיליון 47, יוני 2024

עורכת ראשית טליה טוקטלי
עורכת משנה עדי שבתאי פפו
עיצוב גרפי והפקה סטודיו רוני ורוני
עריכת טקסט קרן גליקליך
חברת מערכת מיכל ברקוביץ
מזכירת מערכת יעל גושן פוקס

דפוס וכריכה פרינטריה

מו"ל עמותת אמנים יוצרים בישראל, אגודת אמני הקרמיקה בישראל

הערות והארות ניתן לשלוח אל: magazin1280caai@gmail.com

נא לציין בנושא: תגובות 1280

כוכבית בן עזרא גולדנברג
צלחות שלדי תרנגול

ככה אומרים שלום? כוכבית בן עזרא גולדנברג

רחל ששפורטה

ככה אומרים שלום? | כוכבית בן עזרא
גולדנברג | בית האמנים ראשון לציון
אוצרת: נועה זנדבנק רהט | 2024

בבסיס העבודות המוצגות בתערוכת היחיד של כוכבית בן עזרא גולדנברג 'ככה אומרים שלום?' עומדת חוויית ילדות של האמנית ובה סוכריית תרנגול על מקל. סוכריית תרנגול זו, שמוצרת בארץ משנות השישים של המאה ה-20, הייתה ממתק פופולרי שבתודעה של רבים מתקשר לעונג, לליקוק רווי מתיקות מתמשך. הצלחתו נבעה מהיות התרנגול חיית בית נפוצה ומכאן אייקון שקל להזדהות איתו. המבנה הפיסולי של התרנגול – מהכרבות עד הזנב ודרך הקו המפריד בין שני חלקי התבנית ומורגש היטב בלשון – היה מושלם גם בהיבט החושי¹.

כל התום הקסום הזה עומד בניגוד גמור לאירוע שהוא מושא התערוכה. כשהייתה כוכבית כבת שבע שלחה אותה אמה למכולת השכנתית לקנות מצרכים שנגמרו בשבת, ובתמורה לשליחות הוצע לה לרכוש בעודף שישאר ממתק. הילדה ביקשה לקנות לקקן תרנגול. בעל המכולת, שהיה ידיד של ההורים, פרש את זרועותיו לצדדים כמוכיח ואמר: 'ככה אומרים שלום?', משך אותה אליו וליקק את לחיה. עשרות שנים הושתק הסיפור ונגנו בנכחי התתימודע שלה, עד שיום אחד, בעודה עובדת בסטודיו, הרימה את מבטה אל הקיר לכרות Her too של המעצב להב

**בכך הקבילה בן עזרא
גולדנברג את הילדה עם
תרנגול הכפרות שבמסורת
היהודית הוא השעיר
לעזאזל, הקורבן התמים
שהופקד לכפר על חטאי
האדם. התרנגול התכתב
עם סוכריית התרנגול על
מקל, אבל היה גדול ממדים
(גובה 102 ס"מ / רוחב
39 ס"מ), ונראה מוגזם,
גרוטסקי ומעורר דחייה.
בכך התרחק מהמתיקות
הילדותית שהתלוותה
לסוכריה המקורית.**

הלוי, שנעשתה בהשראת מחאת Me too. פתאום, באחת, עלה הסיפור לתודעתה, ובהיר וצלול הציף את ממלכת הנפש הפגועה של הילדה הקטנה. אירוע זה שלח את בן עזרא גולדנברג לסטודיו ליצור תרנגולים. הרבה תרנגולים.

אבל לפני התרנגולים ראוי להתייחס באופן כללי ליצירתה, שעוסקת בנושאים אישיים, תרבותיים וחברתיים. בעבודתה נשענת בן עזרא גולדנברג רבות על האורנמנטיקה האסלמית כגון כיפות וקשתות, שינקה בבית הוריה ומשפחתה, שעלו מפרס ומטורקיה. היא גם נמשכת לשייחים, על הצורות האורגניות המובנות בהם ועל המסתורין שבהם, שכן במשך ההיסטוריה – ועל כך יעידו הדמויות מהמיתולוגיה היוונית ארכנה ופילומלה – נשים ארגו בשייחים את מה שאסור היה להן לומר. כך השייחים, כאוצרי סוד, מקבלים אצלה משמעות נוספת והופכים להיות חלק מפס הקול של יצירתה.

עבודותיה מורכבות ורפטיביות ומתכתבות עם תכונות החומר תוך בדיקה מחקרית עיקשת עד קצה גבול היכולת שלו. טכניקת העבודה שלה מאופיינת בעיבוד הפורצלן – החומר המזוהה עימה – לסטרוקטורות דקיקות ושבריריות, החוזרות על עצמן ויוצרות מעין משטחי תחרה מחוררים, כפיסות מרבדים². טכניקה זו מאפיינת גם את התרנגול הראשון (ורבים אחריו) שיצרה ונקרא 'תרנגול כפרות' (2019). בכך הקבילה בן עזרא גולדנברג את הילדה לתרנגול הכפרות, שבמסורת היהודית הוא השעיר לעזאזל, הקורבן התמים שהופקד לכפר על חטאי האדם. התרנגול התכתב עם סוכריית התרנגול על מקל, אבל היה גדול ממדים (גובה 102 ס"מ / רוחב 39 ס"מ), ונראה מוגזם, גרוטסקי ומעורר דחייה. בכך התרחק מהמתיקות הילדותית שהתלוותה לסוכריה המקורית. המקל הנעוץ בסוכריה קיבל בעבודה זו פרשנות של אקט אלים, והוטבע במעין טביעות אצבע של אשם בפשע.

סמוך לאירועי יום האישה במרץ 2024 הוזמנה בן עזרא גולדנברג להציג תערוכת יחיד בגלריה בבית האמנים בראשון לציון. מפאת קוצר הזמן עד מועד הפתיחה עבדה בקדחתנות, שתוצאתה הייתה סדרות התרנגולים התלויים בתערוכה, שנהפכה למעין זירה ובה שתולים רמזים אנגימנטיים הנקשרים לאירוע. על קיר גדול ניצבה קבוצת תרנגולים שהם פיתוח של

שבעה ושטיח עין כרם

ציידים וניצודים בחול

'תרנגול הכפרות', שהוצבו באופן שמהדהד פרישת נוצות של טוסו. בטבע פרישת הכנפיים היא חלק מאקט חיזור פתייני של הזכר אחר הנקבה. הסוכריה התמה קיבלה משמעות של פתיינות גברית מרה.

ממול הוצגה סדרה של 16 צלחות ועליהן תרנגולים במופעים שונים. בצלחת אחת זוג תרנגולים שנראים כמו כלניות של דרום אדום, אך קמלות. באחרת קרעי תרנגול יוצרים צורה של צלב, סמל הקורבן, אך גם רמז להתנהגות של הצלב האדום וארגוני הנשים הבינלאומיים – ששתקו. בצלחת נוספת נותר רק הדם. אל מול הכתמים האדומים הפזורים ב'זירה', אסופים על במה עשרה כדים שחורים שמזכירים כדי קבורה, ואליהם מוצמדים מעגלי חומר מובלטים עשויים בקפידה. מעגלים אלו משוחחים עם סימני טביעות האצבע שכבר מופיעים בתערוכה, אלא שבסדרה זו הם אנונימיים וחסרי זהות, כאילו נשחקו בחלוף הזמן וכעת נשארו כ'מעשה-דקור', אלמנט קישוטי שקשור לתרבות ולמתודולוגיה הקרמית שממנה הוא צומח. סדרה נוספת עוסקת בציידים ובניצודים. על תבניות פורצלן, שמבוססות על תבניות של משחקי ילדים

בחול – בין היתר יונה, חתול, כלב ומטוס – מצוירים פרגמנטים עם דוגמאות צמחיות מעולם השטיחים, שבהם תרנגול נשור במרמז. דמויות אלו יוצרות הקשר מידי עם חד-גדיא מההגדה של פסח, ומתקשרות למוטיב התוקף והקורבן. תבנית אחת כזאת מונחת על שטיח שפרוש על רצפת החלל, כאשר התבנית מאוירת בהתאמה מלאה לדוגמת השטיח, עד כי קשה מאוד להבחין בה – רמז לסודות שנשות המזרח החביאו בשטיחים מצד אחד, ולעדות או לממצא זירתי מצד שני.

את התערוכה אי-אפשר לנתק מאירועי שבעה באוקטובר והמלחמה הנמשכת, וכך לדימוי התרנגול המקורי – שנקשר לטראומה גופנית על שלל משמעויותיה – נוצקו גם היבטים שקשורים לפורענות, לשחיטה, למוות ולחילול הנפש והגוף. כך הקריאה של העבודות בתערוכה פורצת את מסגרת הדיון על הטרדות מיניות, שתיקה ונשיות, אל עבר משהו גדול ונורא הרבה יותר כמו האירועים עצמם. ההתבוננות שלנו כצופים והפרשנות שאנו מייחסים לעבודות משתנה עם השהייה בחלל, כך שהצבע האדום למשל,

תרנגול שטיח לבן

לנושאים שבהם היא עוסקת. אסתטיקה מעודנת של משראביות, כיפות אדריכליות ושטיחים חושפת עולם פנימי עשיר ומספרת סיפורים שהשתיקה אינה טובה להם.

צבע הסוכריה, הדומיננטי בתערוכה, מקבל משמעות של פצע מדמם.

כחלק מהמחקר לקראת התערוכה מצאה בן עזרא גולדנברג את בית המפעל לסוכריות התרנגול ואת היצרן שבשנות השישים ייצר, הפיץ ומכר אותן. היא לא שיערה כיצד המפעל רחוק מהדימוי של הסוכריה המקורית. לדבריה, במקום אוירת הפנטזיה של 'צרלי וממלכת השוקולד' מצאה חדרון עלוב, דביק ומלוכלך באזור התעשייה בפתח תקווה. במקום פגשה במנהל המפעל שהוא גם מפעיל המכונה, כשהוא מוזנח ובגדיו מלוכלכים ומחוררים, וכל החוויה העלתה בה תחושות של קבס ודחיה. עבודת הווידאו בתערוכה מתעדת את ידי הפועל ואת המכונה האורות את המוצר הנחשק, כשבאופן פרדוקסלי היא 'מקיא' את הסוכריות מתוכה. בנוסף, אל תוך חלל התערוכה נרקים קרקשים שנשמעים כצווחות התרנגול.

מעניין ההקשר של התרנגול בשפה העברית. במקורות היהודיים התרנגול משמש כדימוי לבני אדם, והוא אף מילה נרדפת לגבר. בעבר שימש התרנגול בסלנג הישראלי ככינוי לגבר בר יהיר. קישור דומה מצוי גם בשפות אחרות, כמו למשל באנגלית, שבה Cock הוא תרנגול אבל גם כינוי לגבר חובב נשים.³

תערוכה זו היא נדבך נוסף בעבודתה המרובדת של כוכבית בן עזרא גולדנברג. עבודתה יוצאת מן האישי-הפרטי-המשפחתי ופורצת אל מחוזות מקומיים ובינלאומיים. יצירותיה היפות הן תוצר של עבודה עמלנית ומדיטיטיבית ושליטה מרובה בטכניקה העדינה והמאתגרת של הפורצלן השביר, הדומה

1 רוינת ורד, 'בסוף כולם חוזרים לתרנגול – סוד הקסם של סוכריית הילדות', הארץ, 9.7.2020.

2 ענת גטניו, 'כוח הריבוי', בתוך: כוכבית בן עזרא גולדנברג – ספר אמן, גלריית קיבוץ לוחמי הגטאות, 2021, עמ' 6.

3 רוביק רוזנטל, 'תהיה גבר תקום עם התרנגולות', בלוג השפה העברית של מילון רב מילים, 26.6.2019.